

Чулість

Анрі Барбюс

Перекладачі: Іван Двюб та Елеонора Ржевуцька

25 вересня 1893 року

Любий мій, маленький мій Луї!

Отож усьому краї. Ніколи ми більше не зійдемося. Візьми собі це в помку так само твердо, як і я. Ти не хотів розлучатися, ти пішов би на все, аби лиш були ми вкупі. Але нам випадає розійтися, щоб ти міг почати нове життя. Нелегко було опиратися і тобі, і собі самій, і нам обом разом... Але я не шкодую, що вчинила так, дарма що ти плакав, у подушки нашого ліжка запорпавшись. Ти двічі зводив голову, дивився на мене жалісно та благально... Яке ти мав роз'ятрене нещасне лице! Ввечері, в пітьмі, коли я вже не могла бачити твоїх сліз, я їх таки відчувала, вони пекли мені руки.

Тепер обом нам тяжка мука. Мені все здається — я марю. В перші дні просто годі буде пойняти віри; і ще місяців кілька дознаватимем ми болю, а далі знову оживемо.

І лише тоді я візьмусь тобі писати, адже ми поклали, що я писатиму тобі вряди-годи. Таж ми ще й твердо поклали, що адреси моєї ти ніколи не дізнаєшся і мов листи тільки нас і в'язатимуть, але ця нитка не повинна остаточно порватися.

Цілую тебе востаннє, цілую чуло, чуло, безгрішним своїм, тихим цілунком — між нами-бо неблизький світ!

25 вересня 1894 року

Мій любий, маленький мій Луї!

Я знову розмовляю з тобою, як обіцяла. Ось уже рік, як ми розійшлися. Знаю, ти не забув мене, ми все ще поєднані одне з одним, і щоразу, як я думаю про тебе, я не можу не відчувати твого болю.

І все ж проминулі дванадцять місяців далися взнаки: накинули на минувшину жалобний серпанок. Ось уже й серпанок постав. Одні дрібниці стерлися, інші подробиці і зовсім зникли. Правда, вони іноді спливають у пам'яті; якщо припадком що про них нагадає.

Я спробувала якось і не могла уявити собі виразу на твоєму обличчі, коли вперше тебе побачила.

Візьмися й ти пригадати мій погляд, коли ти побачив мене вперше, і ти збагнеш, що все на світі затирається.

Недавно я осміхнулася. Кому?.. Чому?.. Нікому й нічому. В алеї весело загравав сонячний парус, і я несамохіть осміхнулася.

Я й давніше намагалася осміхнутися. Спершу мені здавалося несила знову цьому навчитися. І все ж, кажу тобі, якось я, проти волі, осміхнулася. Я хочу, щоб і ти також дедалі частіше осміхався, просто так — на добру годину або на думку, що в тебе попереду якась будущина. Так, так, зведи голову й осміхнися.

17 грудня 1899 року

І ось я знову з тобою, любий мій Луї!

Я — мов сон, правда ж? Приходжу, коли мені заманеться, але завше до речі, якщо довкола пуста й темінь. Я приходжу й іду собі, я зовсім близько, але до мене не можна приторкнутися.

Я не почуваюся нещасливою. До мене вернулося завзяття, бо щодня настає ранок'і, як звикле, змінюються пори року. Сонце сяє так лагідно, хочеться йому довіритися, і навіть звичайнісіньке денне світло сповнене зичливості.

Уяви собі, я недавно танцювала! Я часто сміюся. Спершу я примічала, що ось мені стало смішно, а нині вже й не злічити, скільки я разів сміялася.

Вчора було погуляння. Навзаході сонця всюди юрилися тлуми чепурних людей. Барвисто, гарно, подібне на квітник. І серед такої сили-силенної втішених людей почулася я щаслива.

Я пишу тобі, щоб розповісти про все це, а також і про те, що відтепер я навернулася до нової віри — я визнаю самовіддану любов до тебе. Ми з тобою якось правили про самовідданість у коханні, не вельми добре тямлячи її... Помолімося ж укупі за те, щоб усім серцем у неї повірити.

6 липня 1904 року

Роки збігають! Одинадцять літ! Я їздила далеко, вернулася і знову лагоджусь поїхати.

У тебе, звісно, своя домівка, любий мій Луї, бо ж ти нині геть-то дорослий і, певна річ, придбав жінку, діти, для котрих ти так багато важиш.

А ти сам, який ти став? Я уявляю собі, що з лица погладшав, рамена поширшали, а сивого волосу, очевидячки, небагато ще, і вже певне, як давніше, лице твоє все світиться, коли усміх ось-ось діткне твої вуста.

А я? Не стану списувати тобі, як я змінилася, обернувшись на стару жінку. Стару! Жінки старішають раніше за чоловіків, і аби я була обік тебе, я б виглядала б тобі за матір — і вродою, і тим виразом очей, що з ним дивилася б на тебе.

Бачиш, як ми мали слухність, розійшовшись учасно. Тепер уже ми переболіли, заспокоїлись, і нині мій лист, що його ти певне впізнав з руки на коперті, став для тебе майже розвагою.

25 вересня 1893 року

Любий мій Луї!

Ось уже двадцять літ, як я не живу, любий мій. Якщо ти живий і прочитаєш цього листа, що його перешлють тобі вірні й поштиві руки — ті, що протягом багатьох років пересилали тобі мої попередні листи, ти проспиш мені,— якщо ти ще не забув мене,— простиш, що я вкоротила собі віку на другий же день по нашій розлуці. Я не могла, я не вміла жити без тебе.

Ми вчора розійшлися з тобою. Поглянь уважно на дату — на початку листа. Ти, звісно, не звернув на неї уваги. Бо ж це учора ми востаннє були з тобою в нашому покої і ти, запорпавшись головою в подушки, ридав, як дитина безпомічна перед страшним своїм горем. Це вчора, коли в прочинене вікно зазірнула ніч, твої сльози, що їх я вже

не могла бачити, котилися по моїх руках. Це вчора ти кричав з болю і жалівся, а я, зібравшись —на силі, кріпилась і мовчала.

А сьогодні, при нашому столі сидючи, нашими речами оточена, в нашому чудовому куточку, я пишу ті чотири листи, що їх ти маєш одібрати з великими проміжками. Дописую останнього листа, а далі настане кінець.

Сьогодні ввечері я дам найдокладніші вказівки, щоб мої листи доправлено тобі, в ті числа, що на них указані, а також усе зроблю для того, щоб мене не могли розшукати.

Потому я піду з життя. Нема чого розповідати тобі як: усі подробиці цього огидного чину недоречні. Вони могли б завдати тобі болю, навіть по збігові стількох років.

Важливе те, що мені пощастило відірвати тебе від себе .самої і зробити це обережно й лагідно, не поранивши тебе.

Я хочу й надалі опікуватися тобою, а для цього я мушу жити і по моїй смерті. Розбрату не буде, ти б його, можливо, і не переніс, бо тобі всі прикрощі завдають такого гострого болю. Я вертатиму до тебе не надто часто, щоб помалу мій образ затерся у твоїй пам'яті, і не надто рідко, щоб позбавити тебе від марних мук. А коли ти дізнаєшся від мене самої всю правду, мине стільки літ (бо час мій помічник), що ти вже сливе не зможеш збагнути, що

означала б для тебе моя смерть.

Луї, рідний мій, сьогоднішня наша остання розмова вдається якимсь лиховісним дивом.

Сьогодні ми говоримо дуже тихо, сливе нечутно,— надто ми вже далеко одне від-одного, бо ж я існую тільки в тобі, а ти вже забув мене. Сьогодні значення слова зараз для тієї, котра пише й шепоче, зовсім інше, ніж для того, хто читатиме це слово і тихо вимовить "зараз".

Зараз, подолавши таку величезну віддаль у часі, подолавши вічність — хай це здасться безглуздом,— зараз я цілую тебе, як колись. Та й по всьому... Більше я нічого не докину, бо боюся стати сумною, а отже, злою, бо не важуся признатися тобі в шалених мріях, які неминучі, коли кохаєш і коли кохання величезне, а чулість безмежна.